

LATVIJAS REPUBLIKAS TIESLIETU MINISTRIJA

Brīvības bulvāris 36, Rīga, LV-1536; tālrunis: 67036801, 67036716, 67036721
Fakss: 67210823, 67285575; e-pasts: tm.kanceleja@tm.gov.lv

Rīgā

Latvijas Republikas Saeimai

*Par Latvijas pilsoņu kolektīvā iesnieguma
„Atbildība par Saeimas deputāta zvēresta
laušanu” izvērtēšanu*

Saeima ir uzdevusi Tieslietu ministrijai papildus izvērtēt Latvijas pilsoņu Saeimai iesniegto kolektīvo iesniegumu „Atbildība par Saeimas deputāta zvēresta laušanu”, un Tieslietu ministrija sniedz šādu izvērtējumu:

Tiesību literatūrā pausts, ka amatpersonu zvēresta jēga ir apliecināt amatpersonas godaprātu un piekrišanu ievērot augstajam amatam izvirzītos pamatprincipus, turklāt valsts amatpersonu zvērests nav tikai cilvēciski psiholoģisks, bet gan *valstisks solījums ar konkrētām juridiskām sekām*.¹

Latvijas Republikas Satversmes pamatprincips paredz, ka valsts suverēnā vara pieder Latvijas tautai, kam pakārtots regulējums, ka Saeima sastāv no demokrātiskās vēlēšanās ievēlētiem tautas priekšstāvjiem, kam tiek uzticētas likumdošanas tiesības. Attiecīgi Satversmes konceptuālajam pamatam būtu atbilstoši prasīt, lai deputāts, ko izvēlēties pilsoņu kopums vēlēšanu ceļā, atbilstu arī kritērijam par lojalitāti tautai, valstij un tās konstitūcijai, un pie nozīmīgā likumdošanas darba netiktu pielaistas tautai un valstij neuzticamas personas, kas varētu radīt neatkarīgas un demokrātiskas republikas apdraudējumu. Zvērests palīdz panākt personas apņemšanos nevērsties pret konstitucionālo iekārtu nelikumīgiem līdzekļiem un aizstāvēt šo iekārtu pret prettiesiskiem aizskārumiem.

Satversmes 18.pantā paredzētais deputāta solījums tika iekļauts ar 2002.gada 30.aprīļa likumu „Grozījumi Latvijas Republikas Satversmē”. Sākotnēji iesniegtajā šī likumprojekta redakcijā tika plānots noteikt, ka „*Ja deputāts atsakās dot šādu svinīgo solījumu vai dod to nepienācīgā veidā, viņš zaudē deputāta pilnvaras.*” Šī likumprojekta 1.lasījumā Saeimas stenogrammā rakstīts „18.panta otrajā daļā attiecīgi ir norādītas svinīgā solījuma *nedošanas vai nepienācīgas došanas sekas* - analogas tām, kādas tās ir attiecībā uz svinīgo solījumu, ko mums dod gan Valsts prezidents, gan arī citas amatpersonas, *kur bez zvēresta došanas nevar sākt attiecīgo darbību šajās institūcijās.*

¹ Jānis Pleps, „Par zvērešanu un uzmanības vērtu precedentu”, Latvijas Vēstnesis, Nr.29 (287) 20.08.2003.
D.Gailīte, „Kā, stiprinot valodu, saglabāt Satversmes tradīcijas?” Latvijas Vēstnesis, Nr.44 (2619), 20.03.2002.

Deputātiem ir jānodod svinīgais solījums, lai iegūtu deputāta mandātu, un viņi var to arī zaudēt, ja viņi nenodod šo solījumu."² 2.lasījumā Saeimas stenogrammā minēts, ka „Satversmes 18.panta otrais teikums ir veidots, ietverot nosacījumu, ka Saeimas locekļa pilnvaras iegūst Saeimā ievēlēta persona, ja tā dod svinīgo solījumu.”³

Kā norādīts juridiskajā literatūrā zvēresta juridiskā nozīme ir robežšķirtne, *pēc kuras pārvarēšanas amatpersona var stāties pie pienākumu pildīšanas*. Ja potenciālā amata kandidāts nav gatavs to dot, tad iestājas juridiskas sekas - viņš zaudē savu deputāta mandātu vai amatu. Tātad normai ir reāls juridisks saturs un par to nevar runāt tikai kā par deklaratīvu.⁴

Spēkā esošais Satversmes 18.pants noteic, ka Saeima pati pārbauda savu locekļu pilnvaras. Saeimas locekļa pilnvaras *iegūst Saeimā ievēlēta persona, ja tā Saeimas sēdē dod šādu svinīgu solījumu*: "Es, uzņemoties Saeimas deputāta amata pienākumus, Latvijas tautas priekšā zvēru (svinīgi solu) būt uzticīgs Latvijai, stiprināt tās suverenitāti un latviešu valodu kā vienīgo valsts valodu, aizstāvēt Latviju kā neatkarīgu un demokrātisku valsti, savus pienākumus pildīt godprātīgi un pēc labākās apziņas. Es apņemos ievērot Latvijas Satversmi un likumus." Ievērojot minēto, jau *no spēkā esošās Satversmes tiesību normas izriet, ka svinīgā solījuma došana ir pamats Saeimas locekļa pilnvaru iegūšanai*.

Saeimas kārtības ruļļa 18. panta otrā daļa noteic, ka *deputātu ar Saeimas lēmumu var izslēgt no Saeimas sastāva, ja pēc viņa pilnvaru apstiprināšanas tiek konstatēts, ka viņš: 1) ievēlēts, pārkāpjot Saeimas vēlēšanu likuma noteikumus; 2) neprot valsts valodu tādā apjomā, kāds nepieciešams profesionālo pienākumu veikšanai; 3) ieņem ar deputāta mandātu nesavienojamu amatu; 4) vienas kārtējās sesijas laikā neattaisnotu iemeslu dēļ nav apmeklējis vairāk nekā pusi no Saeimas sēdēm; 5) izdarījis nodarījumu nepieskaitāmības stāvoklī vai arī pēc nozieguma izdarīšanas saslīmī ar gara slimību, kas atņēmusi viņam iespēju apzināties savu darbību vai to vadīt; 6) likumā noteiktajā kārtībā atzīts par rīcības nespējīgu*.

Saeimas kārtības ruļļa 1. un 2.pants noteic, ka Saeima sastāv no simts tautas priekšstāvjiem - deputātiem, *kuru mandātus (pilnvaras) Saeima apstiprinājusi*. Saeima ievēlē Mandātu, ētikas un iesniegumu komisiju, kas pārbauda vēlēšanu materiālus, kā arī sūdzības par vēlēšanām, ja šādas sūdzības iesniegtas Centrālajai vēlēšanu komisijai ne vēlāk kā četras dienas pēc oficiālo vēlēšanu rezultātu izsludināšanas likumā noteiktajā kārtībā. Savukārt šī likuma 3.panta ceturtais daļa noteic, ka pēc [deputāta] svinīgā solījuma došanas *Saeima lemj par deputātu pilnvarām*.

Satversmes 40.pants paredz, ka „Valsts Prezidents, uzņemoties amata pienākumus, Saeimas sēdē dod šādu svinīgu solījumu: "Es zvēru, ka viss mans darbs būs veltīts Latvijas tautas labumam. Es darīšu visu, kas stāvēs manos spēkos, lai sekmētu Latvijas valsts un tās iedzīvotāju labklājību. Es turēšu svētus un ievērošu Latvijas Satversmi un valsts likumus. Pret visiem es izturēšos taisni un savus pienākumus izpildīšu pēc labākās apziņas."” Valsts prezidenta ievēlēšanas likuma 14.pants paredz

² http://saeima.lv/steno/2002/st_2003/st2003.htm; 20.03.2002 sēde

³ http://saeima.lv/steno/2002/st_1004a/st1004a.htm; 10.04.2002 sēde

⁴ Jānis Pleps, „Par zvērēšanu un uzmanības vērtu precedentu”, Latvijas Vēstnesis, Nr.29 (287) 2003. gada 20. augusts.

„Ja jaunievēlētais Valsts prezidents atsakās dot svinīgo solījumu Saeimas Prezidija noteiktajā dienā, tiek rīkotas jaunas Valsts prezidenta vēlēšanas.”

Izvērtējot ārvalstu praksi, jāsecina, ka dažās Eiropas Savienības valstīs nav zvēresta institūts deputātiem, tomēr daudzās valstīs, kur parlamentārietim ir jādod zvērests pirms amata pienākumu izpildes uzsākšanas, ir noteikts, ka atteikums dot zvērestu (vai tā došana ar atrunām, iebildēm, nepilnīgi, utt.) ir pamats *nepielaišanai pie amata izpildes*.

Ievērojot minēto, proti, Satversmē noteikto, ka Saeimā ievēlēta persona iegūst Saeimas locekļa pilnvaras, ja tā Saeimas sēdē dod konkrēta satura svinīgu solījumu, kā arī to, ka Saeima pati pārbauda savu locekļu atbilstību amatam, un sistēmiski saistīto regulējumu par jaunievēlēta Valsts prezidenta nestāšanos amatā, ja netiek dots svinīgais solījums, kā arī ārvalstu praksi, ka gadījumā, ja svinīgais solījums tiek dots neatbilstoši (neprecīzi, ar iebildēm, atrunām, mainot tekstu vai vispār atsakoties zvērēt, utt.), tas ir pamats, lai deputāts netiktu pielaists pie amata pilnvarām, šādu pat regulējumu potenciāli varētu ieviest Latvijā.

Cits variants ir zvēresta neizpildes procedūrā iesaistīt citas institūcijas (piemēram, Satversmes tiesu), tādējādi labāk nodrošinot deputāta neaizskaramības garantijas.

Piemēram, Lietuvā Konstitucionālā tiesa sniedz atzinumu Seimam impīčmenta procedūras ietvaros par to, vai deputāts ir pārkāpis zvērestu, un attiecīgi Seims, balstoties uz Konstitucionālās tiesas atzinumā pausto izvērtējumu (atzinumu), pieņem lēmumu balsojot, vai deputāts atceļams no amata. Austrijā, pēc pieejamiem datiem, par defektu zvēresta došanas procedūrā tiek informēta Konstitucionālā tiesa, kura var pieņemt lēmumu, ka deputāts ir zaudējis savu amatu.⁵ Tāpat Igaunijā Augstākā tiesa ar spriedumu var priekšlaicīgi izbeigt parlamenta locekļa pilnvaras saskaņā ar Parlamenta locekļa statusa likumu, ja parlamenta loceklis atsakās dot zvērestu.⁶ Tātad rezumējoši, Konstitucionālās tiesas Eiropas Savienības dalībvalstīs mēdz pieņemt galīgo lēmumu par deputāta amata zaudēšanu vai sniegt savu atzinumu parlamentam, kas pieņem galīgo lēmumu, balstoties uz Konstitucionālās tiesas atzinumā konstatēto par zvēresta pārkāpumu.

Regulējuma maiņas gadījumā izstrādājams saistītais procesuālais regulējums par termiņiem, kompetentām amatpersonām, kas virza lēmumu, lēmumu pieņemšanas kārtību, personas, pret kuru uzsākts process par zvēresta pārkāpumu, uzklauššanas pienākumu, utt.

Attiecībā uz zvēresta institūtu, izšķirami divi gadījumi: 1) potenciālā amatpersona atsakās dot svinīgo solījumu vai dod to ar atrunām, iebildēm vai citādi nepilnīgi; 2)

⁵ <http://www.parlament.gv.at/ENGL/PERK/RGES/>, Federal Law on the Rules of Procedure of the Austrian National Council, § 2., <http://www.parlament.gv.at/ENGL/PERK/RGES/>, Rules of Procedure of Austrian Federal Council § 2.

⁶ Status of Member of Riigikogu Act 9.§ (8), http://www.riigikogu.ee/index.php?rep_id=799357

amatpersonas amata pienākumu izpildes gaitā rodas šaubas par dotā svinīgā solījuma ievērošanu.

Piebilstams, ka amatpersonu atbildība amata pienākumu izpildē tiek paredzēta arī ar civiltiesisko, krimināltiesisko, administratīvi tiesisko vai disciplināro atbildību, attiecīgi precīzus atbildības noteikumus un sankcijas nosakot normatīvajā aktā. Tātad citiem soda veidiem sistēmiski jābūt saistītiem ar amata izpildes laikā pieļauta zvēresta pārkāpuma regulējumu.

Tieslietu ministrijas ieskatā regulējums par deputāta mandāta zaudēšanu ir politiskās izšķiršanās ceļā risināms un tādejādi ir ekskluzīvā likumdevēja kompetencē, tāpēc Saeimai nepieciešamības gadījumā konceptuāli jāizšķiras par tiesiskā regulējuma pilnveidei piemērotāko modeli.